

УДК 339.96:334.02

О. В. Вишняков

МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА І ПОСТВОЄННА ВІДБУДОВА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Відбудова країн Західної Європи після Другої світової війни була одним із найбільших успіхів економічної та зовнішньої політики. Метою статті є аналіз особливостей міжнародної допомоги у поствоєнній відбудові європейських країн задля впровадження наявного досвіду в Україні. Визначено цілі та напрями реалізації Програми відновлення Європи (план Маршалла), фінансове та інституційне забезпечення. Обґрунтовано, що реалізація Плану сприяла зміцненню європейської єдності навколо відповідних політичних реформ, спрямованих на розвиток і збільшення виробництва, розширення торгівлі та забезпечення стабільності. У статті визначено основні складові, що забезпечили ефективність програми поствоєнного відновлення національних економік країн Західної Європи, запропоновано напрями впровадження європейського досвіду в українську практику, зокрема: оптимальне та своєчасне поєднання політичних та економічних чинників, що відповідають конкретному історичному моменту; відповідальність, обґрунтованість та комплексність програми, яка забезпечила адаптацію конкретних заходів допомоги до місцевих умов; конструктивний діалог з громадськістю; усвідомлення відповідальності за взаємну співпрацю та самопомогу, високоефективну інституційну підтримку програми тощо. Доведено, що ефективна організація міжнародної допомоги для відновлення та формування основи поствоєнної відбудови національної економіки в сучасних умовах стає найважливішою умовою забезпечення розвитку безпеки не лише України та Європи, а й а також сталого глобального розвитку.

Ключові слова: міжнародна допомога, поствоєнна відбудова, програма відновлення, гуманітарна допомога

DOI 10.34079/2226-2822-2023-13-25-58-66

У наслідок військової агресії з боку РФ Україна сьогодні переживає дуже трагічні події – загибель українців, втрата людського капіталу в наслідок вимушеного переміщення за кордон, руйнування промислових та інфраструктурних об'єктів – все це актуалізує проблему організації ефективної міжнародної допомоги не тільки у військовій техніці та зброї, гуманітарній допомозі для вирішення поточних питань, пов'язаних із виживанням цивільного населення країни, що знаходиться на окупованій території або вимушено переїхало до інших районів країни. Важливою умовою поствоєнної відбудови України має стати прийняття багаторічного плану, розробленого міжнародним співтовариством спільно із українським урядом для такого економічного відновлення, що дозволить мінімізувати період гуманітарної допомоги та уникнути потреби у постійних донорських програмах.

Одним із найуспішніших досвідів поствоєнного відновлення національних економік залишається Програма відновлення Європи (European Recovery Program (ERP)), більш відома як План Маршалла. Основні складові та етапи реалізації програми відновлення, напрями допомоги, інструменти та інституційне забезпечення ґрунтовно в різні часи досліджували Байярд П. (Bayard, 1955), Боел Б. (Boel, 2003), Бредфорд де Лонг Дж. та Ейхенгрін Б. (De Long and Eichengreen, 1991), Узан М., Крафтс Н., Хеллвіг М. (Eichengreen, Uzan, Crafts and Hellwig, 1992), Мачадо Б. (Machado, 2007), Падоан П.,

Сорел Е. (Sorel and Padoan, 2008), Рейнолдс Д. (Reynolds, D., 1997), Тарнофф С. (Tarnoff, 2018), Хоган М. (Hogan, 1989) та інші. Важливість досвіду застосування Плану Маршалла для української економіки розглядали в своїх працях й вітчизняні вчені, серед яких Богдан Т. (Богдан, 2015), Геєць В. (Геєць, 2015), Кістерський Л. Л. (Кістерський, 2015), Комар Н. (Комар, 2012), Нестор О. (Нестор, 2023), Трофімчук М. (Трофімчук, 2022). Метою статті є аналіз особливостей міжнародної допомоги у поствоєнній відбудові європейських країн та імплементація наявного досвіду для ефективної реалізації в Україні.

Програма відновлення Європи або План Маршалла (План), стала однією з найуспішніших програм зовнішньої допомоги США. План був спрямований на досягнення трьох цілей: розширення європейського сільськогосподарського та промислового виробництва; відновлення та стабілізація валютно-фінансової та бюджетної сфери; стимулювання міжнародної торгівлі між європейськими країнами та між Європою та рештою світу. Найголовніше, що реалізація Плану сприяла посиленню європейської згуртованості навколо проведення відповідних політичних реформ, спрямованих на розвиток та збільшення виробництва, розширення торгівлі, забезпечення стабільності.

Післявоєнне становище європейських країн було вкрай складним, відновлення економіки Європи, рівня життя населення власними силами малоімовірним. Основними складовими економічної кризи 1947 року для європейських країн стали:

- низький рівень виробництва,
- інфляція та
- неспроможність оплати терміново необхідного імпорту з інших частин світу.

Низька продуктивність промисловості була пов'язана не тільки із значними втратами виробничого потенціалу та його моральним старінням (станом на початок 1947 року рівень промислового виробництва Німеччини становив 27 % довоєнного рівня). Значною проблемою залишалась нестача продуктів харчування й банальне недоїдання (у 1947 році споживання харчових продуктів у Західній Європі становило лише близько 80 % довоєнного рівня відсотків довоєнного, і приблизно 2/3 рівня США). Окрім цього, втрата кадрового потенціалу через фізичні втрати, інвалідність, неспроможність його швидкого відновлення через тривалу перерву в системі підготовки Інфляція загострила соціальні проблеми, падіння рівня життя призвело до голоду. На тлі вичерпаності валютних резервів загострилась проблема внутрішніх та міжнародних платежів (Price, 1955, с. 29–32).

Встановлення контролю з боку Радянського Союзу над територіями Східної Європи, загроза подальшої комуністичної експансії вимагали відповідної реакції вільного світу, в першу чергу з боку США, шляхом надання економічної підтримки (Акт про економічне співробітництво, 1948 року) та підтримки демократичних урядів країн Західної Європи. Фактично, План Маршалла прирев'яв обмеженню комуністичного впливу в Західній Європі [Hogan, 1989, с. 39]. Цілком очікувано, СРСР відмовився приєднатись до запропонованого Плану Маршала, тим самим майже на півстоліття загальмувавши економічний розвиток та процвітання східноєвропейських країн. Важливо підкреслити наявність єдності європейських еліт через загрозу розповсюдження комуністичних ідей, активна участь США у протидії їх розповсюдження, що стало важливою геополітичною детермінантою розвитку європейської моделі інтеграції (Булатова, 2012, с. 227).

Відповідно до Плану Маршалла 16 європейських країн отримали фінансування, загальний обсяг якого становив 13 млрд дол. США. Західна Європа отримувала американську допомогу за планом Маршалла з 1948 по 1952 рік. Розподіл допомоги по країнах в рамках плану Маршала представлено на рис. 1.

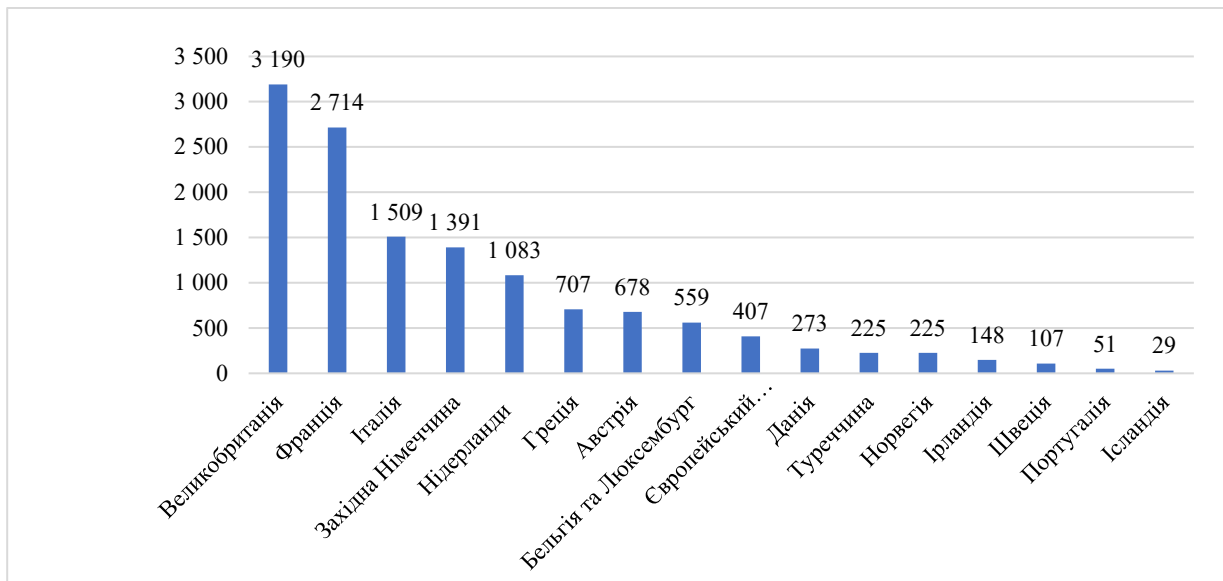

Рисунок 1. Розподіл допомоги по країнах
в рамках Плану Маршала (1948–1952 рр.), млн дол.
Джерело: (Congressional Research Service, 2018)

Оснoву допомоги в рамках Плану Маршала стали гранти (90 %), які спрямовувались на оплату відповідних товарів та послуг. Надання кредитної допомоги відбувалось за пільговою ставкою (2, 5%) та довготривалим терміном погашення (35 років). Основними напрямками надання допомоги стали [18]:

- закупівля товарів, продовольства, палива та обладнання,
- реалізація конкретних проектів з розвитку,
- відновлення інфраструктури.
- технічна допомога для підвищення продуктивності.

Основними отримувачами фінансової допомоги стали Великобританія (26 %) і Франція (18 %). Частка Західної Німеччини становила 11 %, що було еквівалентно 3 % її ВВП, відповідно, це не компенсувало втрати економіки країни, які пов'язані були із руйнацією промисловості, конфіскацією патентів, авторських прав і торгових марок тощо (Mueller, 2018).

Допомога за Планом Маршалла дала можливість маневрувати урядам із інструментами економічної політики (скорочення витрат, необхідних для фінансової стабільності, послаблення засобів контролю, які перешкоджали ринкам розподіляти ресурси, відкриття економіки для торгівлі) задля скорочення директивного планування та поширення ліберальних засад, довіра до яких зменшилась після наслідків Великої депресії. Це дозволило вивести Європу на шлях від автаркії 1930-х років до спільного ринку 1960-х (Комар, 2012). План Маршалла значно прискорив розвиток та зростання економіки країн Західної Європи шляхом зміни середовища (De Long and Eichengreen, 1991). Що дозволяє говорити про певне економічне звільнення, яке прийшло разом із планом (Mueller, 2018), оскільки відповідно до умов Плану економічна політика країн була спрямована на забезпечення збалансованих бюджетів, відновлення внутрішньої фінансової консолідації, стабілізацію обмінних курсів.

Важливою особливістю Плану Маршалла є те, що це був не односторонній програмний продукт, План став Спільною розробкою Сполучених Штатів та європейських країн. Практичну реалізацію Плану забезпечували дві інституції із

окремим статусом: з боку США – Адміністрація економічного співробітництва (Economic Cooperation Administration, ECA)), з боку європейських країн - Організація європейського економічного співробітництва (Organization for European Economic Cooperation, ОЕЕС), що безпосередньо забезпечували взаємодію та координацію між учасниками допомоги, це сприяло виконанню учасниками зобов'язань, які були попередньо визначені та узгоджені. У кожній європейській країні, куди спрямовувалась допомога, була створена відповідна місія ЕСА, завданням якої було забезпечення взаємодії із місцевим урядом, моніторинг потоків допомоги, її цільове використання, оцінка ефективності та визначення потреб тощо. Так, із часом зміст допомоги зазнав суттєвих змін – від продовольчої групи товарів, палива, кормів для сільськогосподарських тварин до виробничого обладнання та сировини, від питань економічного відновлення та розвитку до спільного вирішення оборонних та безпекових питань (у т.ч. військової безпеки).

Зі свого боку, ОЕЕС, яку було створено для представництва спільних інтересів європейських країн, стала відповідним інструментом управління виконанням багатосторонніх зобов'язань шляхом координації програмної діяльності країн-членів відновлення (визначення конкретних потреб та розподілу допомоги, напрямів інвестиційних потоків) та ініціювання та виконання спільних дій, спрямованих на відновлення та економічне зростання (план дій). Країни-члени ОЕЕС взяли на себе певні загальні та індивідуальні зобов'язання. Так, індивідуально вони домовилися збільшити виробництво, забезпечити ефективне використання ресурсів, досягнути фінансової стабільності. Разом країни ОЕЕС домовились розробити та забезпечити виконання спільної програми відновлення, зменшити економічні бар'єри задля сприяння зростанню виробництва та торгівлі, спрямувати зусилля на формування багатосторонньої систему платежів тощо. Важливим результатом діяльності ОЕЕС стало стимулювання внутрірегіональної торгівлі між європейськими країнами (стимулювання експорту шляхом формування в рамках грантової допомоги відповідних валютних резервів), а також спільне опрацювання питань, пов'язаних із усуненням внутрішньоєвропейських торговельних бар'єрів (Congressional Research Service, 2018, с. 10).

Допомога, яку отримали європейські країни, сприяла підвищенню продуктивності в Західній Європі в 1950-х роках, яка становили лише третину рівня США. Менш 1% від загальної суми фінансування в рамках Плану Маршала припадало на технічну допомогу, однак її вплив на розвиток виробництв та забезпечення стабільності. Технічна допомога стала базовим компонентом «кампанії продуктивності», яку реалізувала Адміністрація економічного співробітництва США, що стимулювало ефективне використання міжнародної підтримки європейських країн. Координатором американської технічної допомоги країнам ОЕЕС стало Європейське агентство продуктивності (European Productivity Agency, ЕРА), що, фактично, слало провідником американських технологій на європейський ринок з метою сприяння економічній, соціальній та культурній модернізації Західної Європи (Voel, 2003). Допомога ЕРА у просуванні науково-технічних знань для розвитку менш розвинутих територій у подальшому отримала логічне продовження в діяльності Організації економічного та соціального розвитку. Незважаючи на короткий термін функціонування ЕРА стало невід'ємною частиною історії європейської співпраці та трансатлантичного співробітництва, зусилля ЕРА спрямовувались не тільки на підвищення продуктивності економіки на регіональному та національному рівнях, а й сприяння поширенню інтеграції між країнами Європи.

Протягом двох десятиліть після запровадження Плану Маршалла європейські країни продемонстрували високий рівень економічного зростання. Фактично, в 1949-1950 рр. більшість країн відновила довоєнний рівень виробництва. Між 1950–1970 рр. середньоєвропейський рівень ВВП на душу населення зростав на 4,4 %, тоді як в

середньому в світовому господарстві цей показник становив 3,0 %. Промислове виробництво зростало ще швидше: на 7,1 % на рік порівняно зі світовим показником 5,9 %. Середньорічне зростання ВВП і промислового виробництва в країнах Західної Європи 1950–1970 рр. представлено на рис. 2.

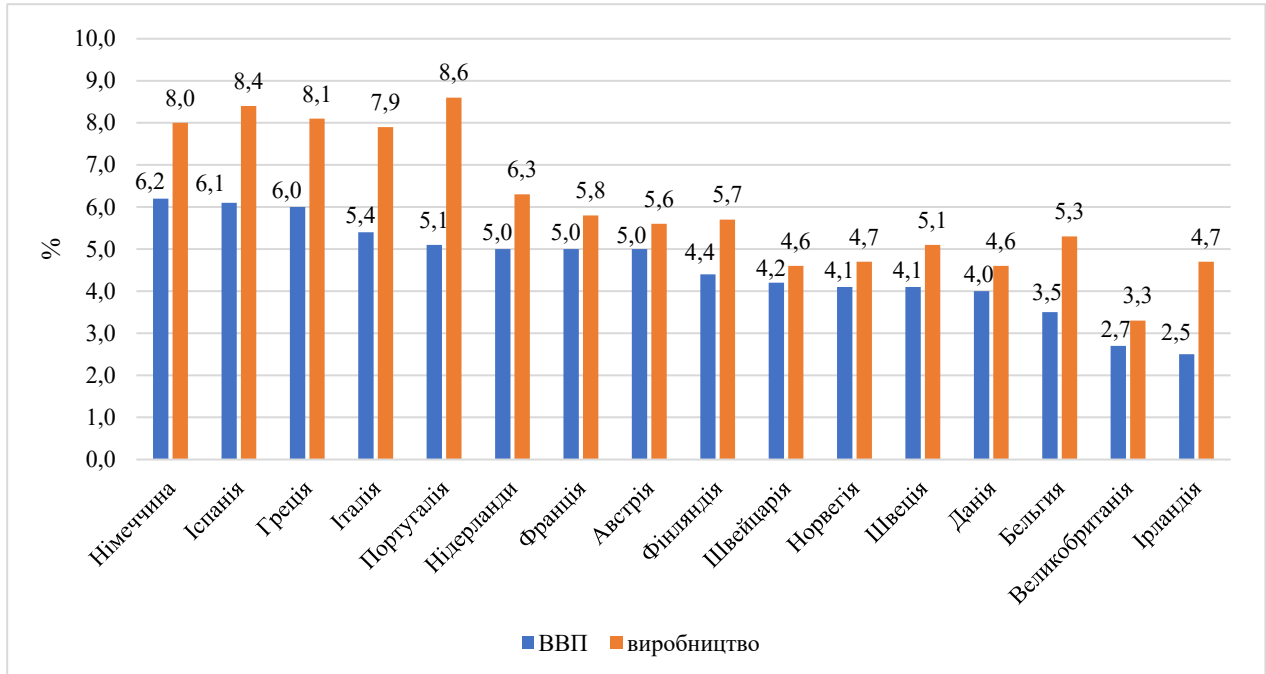

Рисунок 2. Середньорічне зростання ВВП і промислового виробництва в країнах Західної Європи 1950–1970 рр.

Джерело: (Aldcroft and Penelis, 1993, с. 140)

Відбудова економік європейських країн сприяла із використанням масштабної міжнародної допомоги з боку США стала фундаментом економічного процвітання на довгі роки для цих країн (Трофімчук, 2022). Європейські країни отримали економічну лібералізацію, відносну монетарну та фіскальну стабільність, відновлення довіри бізнесу, усунення режимної невизначеності. Принципово важливим стало те, що реалізація Плану сприяла розвитку європейської та євроатлантичної інтеграції.

Підсумовуючи (Богдан, 2015; Комар, 2012; Нестор, 2023; Трофімчук, 2022, Bayard, 1955; Boel, 2003; Eichengreen, Uzan, Crafts, and Hellwig, 1992, Price, 1955), можна визначити декілька важливих складових, що забезпечили результативність програми поствоєнного відновлення національних економік країн Західної Європи, які є важливими й для імплементації цього досвіду в українській практиці.

1. Успішна реалізація Плану Маршалла стала можливою через поєднання унікальності ідеї Плану та історичного часу його реалізації (вчасність). В основі Плану Маршала знаходилась ідея, що давала надію мільйонам, хто покладав надію на розвиток щирої співпраці, що не має політичних кордонів. Саме таке єднання наразі спостерігається й в українському середовищі, де й політичні та й економічні фактори максимально поєднані в частині визнання історичного моменту проведення стратегічних реформ української економіки, побудови реально демократичного суспільства. З іншого боку, сьогодні як ніколи підтримка України з боку цивілізованого світу займає провідне місце у зовнішній політиці ЄС, США, Великобританії, Канади тощо. Сталий та безпековий розвиток Європи є неможливим без продовження підтримки Україну, у тому числі шляхом мобілізації повної потужності Єдиного ринку ЄС (European Commission, 2022).

2. В основі ідеї Плану Маршалла була втілена відповідальна та ретельно продумана пропозиція (із певною мірою ризиків несприйняття Плану як в США, так і в Європі). Цілком логічним стало те, що «відновлення економічного здоров'я» (Price, 1955, с. 405–412), сприяло політичній стабільності та миру, оскільки допомога з боку США передбачала підтримку подальшої ініціативи з боку країн Європи у напрямі єдності та згуртованості. Реалізація Плану на практиці перетворилась у розробку цілісної регіональної програми (а не сукупності національних програм підтримки та відновлення), яка дозволила не тільки використати міжнародну допомогу, а й акумулювати на відновлення та розвиток внутрішні ресурси. Розвиток інструментів аналізу посилили результативність аналітичної роботи, головним результатом якої стала адаптація до місцевих умов конкретних програм та заходів допомоги одночасно із формуванням ефективних сучасних місцевих установ («принцип спільності»).

3. Широке залучення громадськості одночасно із значною аналітичною роботою сприяли формуванню конструктивному діалогу та забезпечили підтримку громадян на початку реалізації програми підтримки. Реалізована інформаційна діяльність з боку ЕСА із залученням усіх видів ЗМІ дозволила максимально донести фундаментальні ідеї Плану до американського та європейського народів, відповідно, і залучити мотивованих фахівців до його практичної реалізації та підтримки (Нестор, О., 2023).

4. Двосторонні домовленості між кожною європейською країною та США забезпечили повне усвідомлення відповідальності взаємної співпраці та самопомоги. Особливо варто підкреслити, що США уникнули диктування умов, а спрямували зусилля на підтримку колективно важливих цілей. Запропоновані пропозиції була підкріплена чітким та узгодженим планом дій, який розвивався у національних програмних документах стратегічного розвитку європейських країн. Такий підхід забезпечив взаємну вигоду як для донорів, так і для реципієнтів програми.

5. Високу продуктивність реалізації програми допомоги забезпечило створення відповідних інституцій, для яких було визначено чітку відповідальність та встановлено напрями реалізації контролюючої функції по відношенню до використання допомоги, контролю рівня заборгованості тощо. Новації ОЕСС сприяли стрімкому розвитку європейської інтеграції в подальшому. Успіхи, досягнуті в рамках Плану Маршалла, у тому числі пов'язані із високо досвідченим та відповідальним персоналом, залученим до ЕСА, ОЕЕС. Ефективна взаємодія між ЕСА та ОЕЕС забезпечили реальний діалог, результатом якого стали обґрунтовані політичні рішення.

Цілі Плану Маршалла виявились найбільш конструктивними та далекоглядними, оскільки спрямовані були на досягнення базових демократичних цінностей – права людини, свобод (вільний світ вільних людей). Сучасні події в Україні, фактично, стали важливим каталізатором стратегічного затвердження двох цивілізаційних угруповань – демократичного та авторитарного, а вимоги до результатів економічної політики пов'язуються вже не тільки і не стільки із забезпеченням зростання та розвитку, скільки із забезпеченням безпекового стану. З огляду на це, ефективна організація міжнародної допомоги для відновлення та формування основи поствоєнної відбудови національної економіки в сучасних умовах стає найважливішою умовою забезпечення безпекового розвитку не тільки України та Європи, а й сталого глобального розвитку.

Бібліографічний список

- Богдан, Т. П., 2015. Основні принципи формування і спрямування міжнародної фінансової допомоги для України. *Економіка України* [online], 4, с. 36–44. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_4_7>.
- Булатова, О., 2012. *Регіональна складова глобальних інтеграційних процесів*. Донецьк : ДонНУ.

- Геєць, В. М., 2015. До питання застосування підходів «плану Маршалла» для України. *Економіка України* [online], 4, с. 6–11. Доступно: <http://economyukr.org.ua/?page_id=723&lang=uk&aid=552>
- Кістерський, Л. Л., 2015. Формування сучасної Європи: стримування та розвиток. *Економіка України* [online], 4, с. 19–27. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_4_5>.
- Комар, Н., 2012. Напрямки надання міжнародної фінансової та технічної допомоги в рамках Плану Маршалла. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*, 1, с. 172–181. Тернопіль : ТНЕУ.
- Нестор, О., 2023. Роль управління економічної співпраці (еса) у процесі реалізації плану Маршалла для відновлення Європи після другої світової війни. *Економіка та суспільство*, 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/10.32782/2524-0072/2023-47-94>
- Трофімчук, М., 2022. Аналіз особливостей реалізації «Плану Маршалла» та перспективи відновлення економіки України на його засадах. *Вісник Хмельницького національного університету*, 3, с. 246–251 DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-306-3-36>
- Aldcroft, D. and Penelis, G., 1993. *The European Economy: 1914–1990, 3rd ed.* London: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203450819>
- Bayard, P. H., 1955. *The Marshall Plan and Its Meaning.* Cornell University Press. 1955.
- Boel, B., 2003. *The European Productivity Agency And Transatlantic Relations, 1953-61.* Museum Tusculanum Press.
- Congressional Research Service, 2018. The Marshall Plan: Design, Accomplishments, and Significance. Report January 18 [online] Available at: <<https://www.everycrsreport.com/reports/R45079.html>>
- De Long, B. J. and Eichengreen, B., 1991. Marshall Plan: History's Most Successful Structural Adjustment Program. National Bureau Of Economic Research NBER Working Papers No 3899. [online] Available at: <https://www.nber.org/system/files/working_papers/w3899/w3899.pdf>
- Eichengreen, B., Uzan, M., Crafts, N. and Hellwig, M., 1992. The Marshall Plan: economic effects and implications for Eastern Europe and the former USSR. *Economic Policy*, 7(14), pp. 13–75. DOI: <https://doi.org/10.2307/1344512>
- European Commission, 2022. State of the Union address. [online] Available at: https://state-of-the-union.ec.europa.eu/index_en
- Hogan, M., 1989. *The Marshall Plan: America, Britain and the reconstruction of Europe, 1947–1952.* Cambridge University Press.
- Machado, B. F., 2007. *In Search of a Usable Past: The Marshall Plan and Postwar Reconstruction Today.* The George C. Marshall Foundation.
- Mueller, A., 2018. The Marshall Plan: Fiction and Facts. American Institute for economic research. *Aier* [online] December 7. Available at: <<https://aier.org/article/the-marshall-plan-fiction-and-facts/>>
- Price, H. B., 1955. *The Marshall Plan And Its Meaning.* Cornell University Press.
- Reynolds, D., 1997. The European response: Primacy of politics. *Foreign Affairs*. 76(3), pp. 171–184.
- Sorel, E. and Padoan, P. C., 2008. The Marshall Plan: Lessons Learned for the 21st Century. OECD.
- Tarnoff, C., 2018. The Marshall Plan: Design, Accomplishments, and Significance. *Congressional Research Service* [online] report, January 18. Available at: <<https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc1156806/>>

References

- Aldcroft, D. and Penelis, G., 1993. *The European Economy: 1914–1990, 3rd ed.* London: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203450819>
- Bayard, P. H., 1955. *The Marshall Plan and Its Meaning.* Cornell University Press. 1955.
- Boel, B., 2003. *The European Productivity Agency And Transatlantic Relations, 1953-61.* Museum Tusulanum Press.
- Bohdan, T. P., 2015. Osnovni pryntsyipy formuvannia i spriamuvannia mizhnarodnoi finansovoi dopomohy dlia Ukrainy [Basic principles of formation and direction of international financial assistance for Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy* [online], 4, p. 36–44. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_4_7.
- Bulatova, O., 2012. *Rehionalna skladova hlobalnykh intehtratsiinykh protsesiv [Regional component of global integration processes].* Donetsk : DonNU.
- Congressional Research Service, 2018. The Marshall Plan: Design, Accomplishments, and Significance. Report January 18 [online] Available at: <https://www.everycrsreport.com/reports/R45079.html>
- De Long, B. J. and Eichengreen, B., 1991. Marshall Plan: History's Most Successful Structural Adjustment Program. National Bureau Of Economic Research NBER Working Papers No 3899. [online] Available at: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w3899/w3899.pdf
- Eichengreen, B., Uzan, M., Crafts, N. and Hellwig, M., 1992. The Marshall Plan: economic effects and implications for Eastern Europe and the former USSR. *Economic Policy*, 7(14), pp. 13–75. DOI: <https://doi.org/10.2307/1344512>
- European Commission, 2022. State of the Union address. [online] Available at: https://state-of-the-union.ec.europa.eu/index_en
- Heiets, V. M., 2015. Do pytannia zastosuvannia pidkhodiv «planu Marshalla» dlia Ukrainy [To the issue of applying the approaches of the "Marshall Plan" for Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy* [online], 4, p. 6–11. Available at: http://economyukr.org.ua/?page_id=723&lang=uk&aid=552
- Hogan, M., 1989. *The Marshall Plan: America, Britain and the reconstruction of Europe, 1947–1952.* Cambridge University Press.
- Kisterskyi, L. L., 2015. Formuvannia suchasnoi Yevropy: strymuvannia ta rozvytok [Formation of modern Europe: containment and development]. *Ekonomika Ukrainy* [online], 4, p. 19–27. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_4_5 [in Ukrainian].
- Komar, N., 2012. Napriamky nadannia mizhnarodnoi finansovoi ta tekhnichnoi dopomohy v ramkakh Planu Marshalla [Directions of providing international financial and technical assistance within the framework of the Marshall Plan]. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, 1, p. 172–181. Ternopil : TNEU [in Ukrainian].
- Machado, B. F., 2007. *In Search of a Usable Past: The Marshall Plan and Postwar Reconstruction Today.* The George C. Marshall Foundation.
- Mueller, A., 2018. The Marshall Plan: Fiction and Facts. American Institute for economic research. *Aier* [online] December 7. Available at: <https://aier.org/article/the-marshall-plan-fiction-and-facts/>
- Nestor, O., 2023. Rol upravlinnia ekonomichnoi spivpratsi (ECA) u protsesi realizatsii planu Marshalla dlia vidnovlennia Yevropy pislia druhoi svitovoi viiny [The role of the Economic Cooperation Administration (ECA) in the implementation of the Marshall Plan for the reconstruction of Europe after the Second World War]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/10.32782/2524-0072/2023-47-94> [in Ukrainian].
- Price, H. B., 1955. *The Marshall Plan And Its Meaning.* Cornell University Press.

- Reynolds, D., 1997. The European response: Primacy of politics. *Foreign Affairs*. 76(3), pp. 171–184.
- Sorel, E. and Padoan, P. C., 2008. The Marshall Plan: Lessons Learned for the 21st Century. OECD.
- Tarnoff, C., 2018. The Marshall Plan: Design, Accomplishments, and Significance. *Congressional Research Service* [online] report, January 18. Available at: <<https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc1156806/>>
- Trofimchuk, M., 2022. Analiz osoblyvosti realizatsii «Planu Marshalla» ta perspektyvy vidnovlennia ekonomiky Ukrainy na yoho zasadakh [Analysis of the peculiarities of the implementation of the "Marshall Plan" and the prospects for restoring the economy of Ukraine on its basis]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, 3, p. 246–251 DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-306-3-36> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 26.04.2023.

Vyshniakov O. V.

INTERNATIONAL ASSISTANCE AND POST-WAR RECONSTRUCTION OF EUROPEAN COUNTRIES: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The reconstruction of Western Europe after the Second World War was one of the greatest successes of economic and foreign policy. The purpose of the article is to analyse the peculiarities of international assistance in the post-war reconstruction of European countries and to implement the available experience for effective implementation in Ukraine.

The goals and directions of implementation of the European Recovery Programme (Marshall Plan), financial and institutional support are determined. It is substantiated that the implementation of the Plan contributed to strengthening European cohesion around the relevant political reforms aimed at developing and increasing production, expanding trade, and ensuring stability. The article identifies the main components that ensured the effectiveness of the post-war recovery programme for national economies of Western Europe and suggests the directions for implementation of the European experience in Ukrainian practice, including: optimal and timely combination of political and economic factors corresponding to a particular historical moment; responsibility, validity and comprehensiveness of the programme, which ensured adaptation of specific assistance programmes and measures to local conditions; constructive dialogue with the public; awareness of the responsibility of mutual cooperation and self-help, highly effective institutional support for the programme, etc.

It is proved that the effective organisation of international assistance for the restoration and formation of the basis for the post-war reconstruction of the national economy in modern conditions is becoming the most important condition for ensuring the security development of not only Ukraine and Europe, but also sustainable global development.

Key words: *international assistance, post-war reconstruction, recovery programme, humanitarian assistance*